

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВОКАЛІСТОМ, ЩО МАЄ ГОЛОС «ПОСТАВЛЕНИЙ ВІД ПРИРОДИ»

**Морозюк Людмила Василівна,
Підгасцька Іванна Василівна,
Яремчук Олександр Миколайович**
Викладачі
Поліщук Владислав Ігорович
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна
1993mlv3@gmail.com
ivannapidgaeska1993@gmail.com
jaremchuk1988@gmail.com
vladosykk@gmail.com

Вступ. У практиці вокальної педагогіки особливе місце займає досить важливе питання: чи потрібно займатися спеціальною постановкою голосу тим молодим співакам, у яких, за популярним виразом, голос «поставлений від природи», або ж, маючи тільки цю «природну постановку», можна відразу приступати до розучування репертуару?

Відповіддю на це запитання може служити твердження українського оперного співака Михайла Голинського: «Будь-який голос (простий чи складний) не може бути досконалим від природи і потребує навчання, мета якого – виправити недоліки й удосконалити голос» [2, с. 8].

Мета роботи – дослідити послідовність педагогічної роботи з вокалістом, що має голос «поставлений від природи».

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження стали праці вітчизняних музичних педагогів, статті у фахових наукових виданнях, інформаційні бази мереж Інтернет. Методологія дослідження включала пошуковий, аналітичний та описовий методи.

Результати та обговорення. Починаючи роботу з вокалістом, спершу слід визначити, який у нього голос. І тут важливою буде відповідь на питання: що ж таке голос, «поставлений від природи»?

Так, при перевірці вокаліста-початківця найчастіше виявляється, що його голос має досить приємний тембр, відносно рівне звучання, більш-менш широкий діапазон, чисту інтонацію, а іноді й природну чарівність. Саме ці дані можуть привести педагога до необґрунтованого припущення про наявність «природної постановки голосу», а це нерідко спричиняє псування голосу молодого співака; вважаючи, що такий голос зовсім не має потреби у вокальному педагогічному керівництві, вокаліста нашвидкуруч знайомлять із нотною грамотою й відразу приступають до розучування пісень та арій.

Сумний результат такої помилки не змушує себе довго чекати. Як тільки вокаліст отримує незвичне для його голосу співоче навантаження, незміцнілий голосовий апарат швидко стомлюється, зв'язки подразнюються, дихання не отримує належної опори, і починає позначатися відсутність професійно-співочої основи. Голос поступово стає неприємно-різким, після чого настає хрипота. І вокаліст відчуває себе неспокійно-розгубленим, тому що йому, незважаючи на наявність гарних вокальних даних, доводиться нерідко припинити заняття через втрату голосу. Як би то не було, педагоги рекомендують молодому співаку, як тільки буде помічено у співі ці неприємні явища, одразу ж припинити усі вокальні заняття, відвідати лікаря-отоларинголога, провести, якщо потрібно, відповідне лікування і, давши голосу абсолютний відпочинок, обережно почати систематичні заняття під керівництвом педагога [4, с. 54].

Практика показує, що у вокалістів-початківців голосовий апарат рідко буває в «чистому» (незіпсованому) стані. У більшості випадків кожен співак уже має цілий ряд набутих ним навичок, часто досить негативного характеру, причому деякі з них так глибоко й міцно вкорінюються в природу голосу, що тільки великий досвід і чуття педагога допомагають йому виявити справжню

вокальну природу вокаліста [4, с. 54].

Варто враховувати, що цілий ряд дурних навичок можна виявити у вокаліста-початківця навіть і у тому випадку, якщо він розвитком свого голосу зовсім не займався. Виникає питання: звідки ж можуть з'явитися ці навички?

З одного боку, вони виникають тому, що кожна людина, яка має від природи вокальні дані, звичайно співає «для себе, співає так, як уміє і як їй хочеться». У цей період несталий і незміцнілий голос вокаліста може одержати цілий ряд навичок, що виникають стихійно, без будь-якого контролю. Залежно від тривалості цього періоду і від того, наскільки дбайливо або марнотратно використовував співак свій голос, визначається ступінь його успішності на початку занять із педагогом [2, с. 15].

Якщо до початку роботи з педагогом вокаліст не видавав напруженого, форсованого звуку, якщо він не зловживав високим регістром, який важко дається, якщо він не переймав у кого-небудь шкідливих прийомів, то можна припускати, що правильне звукоутворення буде прищеплюватися швидко. У протилежному випадку успіх на заняттях може загальмуватися настільки сильно, що в деяких випадках педагог змушений буває відмовитися від переучування вокаліста [1, с. 72].

З іншого боку, на манеру співу вокаліста безсумнівний вплив здійснюють також мовленнєві навички. Вони характеризуються сукупністю тих прийомів, які кожна людина звикла інтуїтивно використовувати для побудови свого розмовного мовлення. Оскільки у співі, як й у розмовному мовленні, доводиться користуватися тим самим механізмом, то зрозуміло, що всі мовленнєві навички, які виробилися у вокаліста за все його попереднє життя, накладуть досить помітний відбиток на його співочі прийоми, а отже, і на характер вокального звучання.

Таким чином, педагог повинен бути обачним і мати досвід, необхідний для того, щоб визначити: що в голосі початківця є природним, і що – набутими звичками. Тому першочерговим завданням педагога має бути не навчання вокаліста тим або іншим співочим прийомам, а вивчення його природних даних

і набутих «нашарувань». Тільки після цього слід починати систематичне, завзяте викорінювання «дурних» навичок, з одночасним привчанням вокаліста до правильного звукоутворення [1, с. 73].

Рекомендована послідовність педагогічного процесу виражається наступною формулою: спочатку → вивчати, потім → відчувати, і нарешті → привчати.

Спершу педагог повинен звернути свою увагу на зовнішню сторону, а саме: на загальну поведінку вокаліста під час співу, на положення корпусу і стан його обличчя, шиї і плечей. Напружена мускулатура обличчя і шиї, що звичайно супроводжується їх почервонінням, викликає скутість і тремтіння нижньої щелепи; неприродна піднесеність і напруження плечей, занадто закинута назад голова або, навпаки, надто притягнуте до грудей підборіддя, гримаси – свідчать про наявність неправильного дихання і, отже, неправильного звукоутворення. Наслідком такого м'язового напруження у багатьох вокалістів-початківців зауважується тремтячий звук, а також неприпустима у співі манера рваного вдиху й неприродно напружена подача звуку, який нагадує «каркання» [3, с. 32].

Боротьбу з цим в жодному разі не слід починати з пояснення вокалісту складної для нього теорії про різні типи дихання, про опору звуку, про високу позицію, резонатори, свободу м'язів тощо. Такі пояснення спочатку створять повну плутанину в його уявленні про процес звукоутворення. Такі пояснення рекомендується відкласти до більш пізнього часу. На перших заняттях доцільним буде вказати вокалісту на його неправильну манеру співу, дати йому пояснення: співак повинен відчувати себе вільно, невимушено (не допускаючи скутості в усьому тілі, особливо, у мускулатурі всього вокального апарату); не слід піднімати плечі; не потрібно вдихати занадто багато повітря; спробувати усунути гримаси й розгладити складки на обличчі; не здійснювати дихання ривком, а вбирати повітря спокійним, повільним вдихом і т.д. [3, с. 33]

Значна частина неправильних навичок співу порівняно швидко

ліквідується завдяки простим вказівкам, що робляться поступово, спокійно, але неухильно й систематично. Вокаліст-початківець, якого не привчили критично ставитися до свого співу, звичайно сам не зауважує своїх помилок, які поступово стали звичними для нього, але легко від них відучується при постійних і точних вимогах педагога [2, с. 17].

Паралельно із цим на перших же заняттях варто звернути серйозну увагу й на мовленнєві навички вокаліста. Необхідно йому донести, що при наявності найтіснішого зв'язку між розмовним мовленням і співом, він повинен постійно стежити за манерою свого мовлення, ведучи боротьбу зі звичними мовленнєвими дефектами. І педагог повинен з перших же занять здійснювати суворий контроль над розмовним мовленням співака.

Висновки. Практичний досвід і високе розуміння основ вокальної майстерності будь-якого досвідченого педагога дають йому повне право стверджувати, що вчитися співу повинен кожен, незалежно від того, який він має голос (простий чи складний). Тому навіть ті голоси, які здаються від природи вже поставленими, не можуть вважатися «досконалими», і власник такого голосу повинен розвивати свої природні дані так само, як і людина, яка не володіє природною постановкою голосу.

Література

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. 3-тє вид. Київ: Видавець Бихун В. Ю., 2017. 218 с.
2. Голубєв П.В. Поради молодим педагогам-вокалістам. Київ: Музична Україна, 1983. 62 с.
3. Євтушенко Д.Г. Роздуми про голос: нотатки педагога-вокаліста. 2-ге перевид., стереотип. Київ: Музична Україна, 1989. 96.
4. Люш Д.В. Развитие и сохранение певческого голоса. Киев: Муз. Украина, 1988. 138 с.